

MILIVOJ SIRONIĆ

VELJKO GORTAN (1907–1985)

Rodio se 4. svibnja 1907. u Preku kod Zadra, a umro je 1985. u Zagrebu. Osnovnu školu i niže razrede klasične gimnazije polazio je u Zadru, a četiri viša razreda u Splitu, gdje je na Klasičnoj gimnaziji godine 1925. položio ispit zrelosti. Od školske godine 1925/26. do 1928/29. studirao je klasičnu filologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1931. do 1934. bio je profesor klasičnih jezika na Klasičnoj gimnaziji u Splitu. Kao stipendist francuske vlade proveo je škol.god. 1932/33. na Faculté des Lettres u Besançonu. Tu je radio kod poznatog latinista prof. F.Gaffliota.. Od godine 1934. do 1945. bio je profesor latinskog i grčkog jezika na Prvoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Doktorat iz klasične filologije postigao je godine 1936. na Sveučilištu u Zagrebu. Od godine 1936, uz redovnu dužnost na gimnaziji, bio je honorarni nastavnik za latinski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Nakon oslobođenja imenovan je godine 1945. za asistenta u Klasičnom seminaru, a potkraj iste godine za docenta na katedri za latinski jezik i rimsku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istoj katedri imenovan je godine 1952. za izvanrednog, a godine 1958. za redovnog profesora. Od godine 1960. do 1962. bio je dekan Filozofskog fakulteta. Ne samo kao dekan nego i prije i nakon toga sve do umirovljenja godine 1977. profesor Gortan je i kao član Savjeta Sveučilišta dao dragocjen prilog organizaciji znanstvenog rada i studija na Filozofskom fakultetu i na Sveučilištu u Zagrebu. Izvanredno je koristan bio njegov rad u Savjetu Nacionalne i sveučilišne biblioteke, Arhivskom savjetu Hrvatske, Stručnom savjetu Gliptoteke JAZU.

Na Skupštini Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu godine 1959. profesor Gortan izabran je za dopisnog, a 1965. za redovnoga člana. Od 1961. do smrti bio je član

Predsjedništva JAZU. Od 1972. do 1978. bio je njezin potpredsjednik. Od mnogih funkcija treba istaći one u kojima je akademik Gortan plodonosno surađivao kao član triju međuakademijskih odbora: Rječnik srednjovjekovnog latiniteta Jugoslavije, Rječnik novovjekovnog latiniteta Jugoslavije i Repertorij srednjovjekovnih povijesnih izvora. I nadalje, bio je član Savjeta Instituta za jezik, predstojnik Arhiva JAZU, član Savjeta Historijskog instituta JAZU, predsjednik Stručnog savjeta Kabineta grafike JAZU.

Kao ugledan znanstveni radnik akademik Gortan dugi niz godina bio je djelatnik u važnim uredničkim poslovima i u mnogim domaćim i inozemnim društvima: urednik časopisa Živa Antika za SR Hrvatsku (Skopje), član uže redakcije "Rječnika srednjovjekovnog latiniteta Jugoslavije", urednik zbirke "Grčki i rimski klasici" Nakladnog zavoda Matice hrvatske, urednik zbirke "Hrvatski latinisti" u JAZU, urednik struke "Klasika" u Enciklopediji Jugoslavenkog leksikografskog zavoda i jedan od urednika časopisa "Humanistica Lovaniensia (Leuven, Belgija).

Zapažen je i rad akademika Veljka Gortana u našim i međunarodnim znanstvenim društvima: Hrvatsko filološko društvo (Zagreb), Hrvatsko društvo klasičnih filologa (Zagreb), Matica srpska (Novi Sad), Sociétés de linguistique (Pariz), Sociétés européennes de culture (Venecija), Međunarodna akademija za širenje latinskog jezika (Rim), predstavnik Jugoslavije u komitetu "Eirene" za unapređivanje antičkih studija u socijalističkim zemljama (Prag). Kao predsjednik Organizacionog komiteta organizirao je vrlo uspješno XIII. međunarodni kongres "Eirene" u Dubrovniku od 7-12.X. 1974.

Akademik Gortan sudjelovao je zapaženim referatima na brojnim kongresima i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu: Međunarodni simpozij o redigiranju nacionalnih rječnika srednjovjekovnog latiniteta 1963. u Zagrebu; Doprinos Slavonije hrvatskoj književnosti 1966. u Vinkovcima; Znanstveni skup o 300-godišnjici djela Ivana Lučića "De regno Dalmatiae et Croatiae" 1966. u Trogiru; Znanstveni skup o Marku Antoniju de Dominisu 1967. u Splitu; Simpozij o "Juditi" Marka Marulića 1971. u Splitu; XIII. međunarodni kongres "Eirene" 1974. u Dubrovniku; Dani hvarskog kazališta 1977. u Hvaru; X. međunarodni kongres Eirene 1967. u

Görlitzu (DDR); I. međunarodni kongres za novolatinske studije 1971. u Leuvenu (Belgija); Međunarodni kolokvij o Pannoniusu 1972. u Pečuhu; XII kongres "Eirene" 1973. u Cluju; Međunarodna konferencija o latinskoj srednjovjekovnoj leksikografiji 1973. u Krakovu.

Za svoj bogat i plodan rad akademik Gortan dobio je više nagrada i priznanja: 1972. nagradu "Božidar Adžija" zajedno s V. Vratovićem za djelo Hrvatski latinisti I-II, 1975. Republičku nagradu za životno djelo, 1965. Orden rada sa zlatnim vijencem, 1978. Orden rada s crvenom zastavom.

Veljko Gortan objavio je preko 150 znanstvenih i stručnih radova, a povrh toga napisao je mnogo recenzija i prikaza. Njegov znanstveni rad ostvaruje se na dva područja: rimskoj književnosti i hrvatskom latinizmu, kojemu je posvetio najveći dio svojih istraživanja. Nastavljajući tradiciju F. Maixnera, M. Šrepepla i D. Körblera, akademik Gortan je novim istraživačkim metodama postigao izvanredne rezultate u proučavanju hrvatskog latinizma. Posebnu pažnju posvetio je u svojim raspravama latinistima Šižgoriću, Maruliću, Đurđeviću, Dominisu i Feriću. S ovim raspravama u najužoj je vezi njegov plodan rad na kritičkom izdavanju hrvatskih latinista. Na tom je području Veljko Gortan najveći autoritet ne samo u našoj zemlji nego i u svijetu. Tu posebno treba istaći četiri kritička izdanja: Đurđević, Šižgorić, Hrvatski latinisti I-II i Marulić, kojim se bavio više od dvadeset godina. Krunu toga rada predstavlja III. izdanje latinskog teksta Davidijade (Zagreb 1974). Tu je do punog izražaja došlo Gortanovo izvanredno znanje latinskog jezika i metrike. U vezi s Davidijadom pisao je o kritici teksta, o nedostacima Marulićeve latinske prozodije i o upotrebi mitološkog aparata u tom kršćanskom spjevu. U raspravi "O Elektri Dominka Zlatarića" na temelju usporedbe sa Sofoklovim tekstom utvrdio je principe i način prevođenja grčkih stihova tog našeg humanista, koji je prevodio izravno iz grčkog originala.

Sinteza tridesetgodišnjeg Gortanovog filološkog (književnog i lingvističkog) rada na proučavanju hrvatskog latinizma sadržana je u ova tri djela: Hrvatski latinisti, kritičko izdanje Marulićeve Davidijade i Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae (vol. I Zagreb 1973. i vol. II Zagreb 1978).

Osobite zasluge stekao je akademik Gortan i za unapređenje i učenje latinskog jezika u našoj zemlji. U suradnji s profesorima O.Gorskim i P.Paušem sastavio je četiri udžbenika latinskog jezika. Neki su doživjeli više od dvadeset izdanja i prevedeni su i na makedonski jezik. Sve te udžbenike odlikuje postupno i jasno izlaganje jezične građe, a posebno se ističe kristalnom jasnoćom izlaganja Latinska gramatika, koja u svakom pogledu spada u klasičnu gramatičku literaturu. Svojim priložima Gortan je sudjelovao i u časopisima: Živa antika, Historijski zbornik, Jezik i Filologija.

I prevodilački rad Gortanov je izvanredno bogat i raznovrstan. Prevodio je s latinskog i grčkog jezika. Uz tekstove iz hrvatskog latinizma posebno ističemo filozofske tekstove Descartesa, Abelarda, Grotiusa, Boškovića. Vjeran, jasan, čitak i lijepim jezikom napisan je Gortanov prijevod vrlo opsežnih Krčelićevih Annua. Kako Krčelić gdjekad piše nejasnom latinštinom i kako je prije prevodenja trebalo riješiti teško pitanje terminologije ondašnjih političkih časti i položaja, Gortanovo nastojanje oko "Annua" nije bilo obično prevodenje, nego je bilo potrebno mnogo drugih predradova i kritike teksta.

Prijevod s grčkoga jezika su filozofski tekstovi. Uz mnoge ulomke iz Aristotela, Plotina i druge, posebno treba istaći izvanredne Gortanove prijevode Platonovih filozofskih djela: Sedmo pismo, Državnik, Zakoni (najopsežnije Platonovo djelo), Fileb (ili o nasladi, etički dijalog). Iz kapitalnog djela predsokratske filozofije: H.Diels, Predsokratovci II - fragmenti - preveo je fragmente Leukipa i Demokrita, (str. 71-186). Sve Gortanove prijevode odlikuje poštovanje izvornog teksta, točnost i kristalna jasnoća stila i jezika.

Napose treba reći da je akademik Veljko Gortan bio kao sveučilišni nastavnik izvrstan predavač i pedagog, pravi učitelj svojih studenata, koje je učio samostalnosti u razmišljanju, slobodnoj i argumentiranoj raspravi, poštenju i temeljitosti u radu. Bio je velik i temeljit znanstveni radnik i humanist širokih pogleda.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i osobito klasična filologija u Hrvatskoj i Jugoslaviji izgubile su u Veljku Gortanu izuzetnu ličnost, koja je bila i ostatak će uzorom budućim generacijama klasičnih filologa.